

գործողներ: Սէրը մեր այս ապականացու բընութիւնը անապական կը դարձնէ և մահկանացուները անմահութեան կը գերափոխէ: Սէրը երկրայինները երկնային կ'ընէ, և հողեղէնները հրեղէնի կը վերածէ:

Ո՞վ կրնայ պատմել սիրոյ անշափելի զօրութիւնը, որովհետեւ անճառելի և աննկարագրելի է ան ինչպէս Աստուածութեան անեղ բնութիւնը, նոյնպէս և սիրոյ բնութիւնը անքննելի է: Եւ ինչպէս Աստուած թէեւ անբովանդակելի է, բայց ամէնուն մօտիկ է և կը բնակի հեղերուն և խոնարհներուն մէջ, ու անոնց մէջ՝ որոնք կը դադան իր խօսքէն, նոյնպէս նաեւ սէրը մօտ է ամէնուն, և անոնց՝ որ զինքը կ'ուզեն, ու կուգայ կը բնակի զինքը փնտռողներուն մէջ:

Որովհետեւ սէրը կը սիրէ զինքը սիրողները և կ'ատէ զինքը ատողները: Աստուծոյ պէս կը մօտենայ անոնց որ կը փրկատեն զինքը, որովհետեւ Աստուած սէր է և կամեցող սիրոյ, սուրբ սիրտէ և անկեղծ հաւատքէ բղխած սիրոյ:

ԶԱՏԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔԸ

Զատական Ընթրիքը տեղի կ'ունենար Նիսան ամսոյ 14 ին, գիշերուան առաջին պահուն:

1. Նախապատրաստութիւն .—

Կէս օրուան մօտ տան մէջ գտնուած բոլոր խմորեալ հացերը ընտանիքի հօր ձեռքով այրուելէ յետոյ՝ բազարջ հացը կը պատրաստուէր ու կ'առնուէր գոտ մը կամ արու ուլ մը, որ պէտք է ըլլար մէկ տարեկան ու զերծ որեւէ օրինական արտաէ (Ղևտ.): Ընտանիքին հայրը արեւը մարը մօտնէն քիչ յետոյ ինք անձամբ կը մորթէր գառը Տաճարին մէջ, ու քահանան տնոր արիւնը անմիջապէս կը սրսկէր սեղանին շուրջը: Ապա կը հանուէին կենդանիին փորտաքը, ու նոննիի երկու ճիւղեր կ'անցընէին անոր. մէկը՝ երկարութեանը, զերէն վար, և միւսը՝ լայնքին, մէկ ուսէն միւսը, խաչի ձեւով: Դառը փուռին մէջ

խորովուած տտեն կը պահէր այս ձեւը, որ մարդարէական յայտնի խորհրդանշան մըն էր ինքնին:

Այն պահուն երբ Տաճարին մէջ կը հընչէին Զատական Ընթրիքի սկզբնաւորութիւնը ծանուցանող քահանաներու փողերը, կը հաւաքուէին ընտանիքի անդամները, որոնց թիւը կ'ըլլար տասնէն մինչև քսան:

2. Առաջին բաժակը.—

Առաջները Խորայեւացիք ոտքի վրայ կ'ուսէին Զատիկը, մէջքերնուն գօտի մը կապած, ձեռքերնին մէյմէկ զաւազան եւ ոտքերնուն սանդալներ անցուցած, ճիւղ ճամբորդի զիրքով: Բայց հետզհետէ վերջ տրուեցաւ այս հին պարզութեան եւ ընդունուեցաւ Յոյներու եւ Հռոմայեցիներու սովորութիւնը, որոնք ճաշելու ատեն մահիճներու վրայ կ'ընկողմնէին, ձախ ձեռքերնին բարձի մը կը կրթնցնէին, ու աջով կերակուր կ'ուտէին: Հրեաները ճաշելու այս կերպին հետեցան սա՛ պատճառաբանութեամբ՝ թէ զերին'ըր միայն ոտքի վրայ կանգնած կ'ուտեն, եւ քանի որ Պասեքի Ընթրիքը տարեդարձն էր իրենց գերութենէ ազատութեան, հարկ էր որ իրենք ալ ընկողմնած ուտէին, ազատորեարի սովորութեան համաձայն:

Ընտանիքի հայրը նախ ձեռքը կ'առնէր զինի առաջին քաճակը: Ըստ Ղուկաս Աւետարանիչի՝ Տէրունական Ընթրիքը սկսելու պահուն Յիսուս կ'օրհնէ այս առաջին բաժակը: Փրկիչը, հաւանաբար, ա՛յն ատեն արտասանեց աւանդական սա բառերը. «Օրհնեալ ըլլայ Տէրը՝ ստեղծողը պտուղին և որթին»: Յետոյ թրջեց այդ բաժակով իր շրթունքները, ինչպէս կ'ընէին հրեայ ընտանիքներու հայրերը, ու տուաւ իրեններուն ըսելով. «Առէք զայդ և բաժանեցէք ի ձեզ: Ասեմ ձեզ թէ յայսմ հետէ ոչ արբից ի բերոյ որթոյ, մինչև եկեսցէ արքայութիւն Աստուծոյ» (Ղուկ. ԻԲ. 17-18):

Յետոյ ջրով լեցուն կոնք մը ու անձեռոց մը կը շրջեցնէին, որպէսզի բազմականները լուան ձեռքերնին: Կը թուի թէ Յիսուս փոխեց այս սովորութիւնը՝ ինք անձամբ լուալով իր աշակերտներուն ոտքերը: Այս լուացումէն ետք սեղանը կը զրուէր բազմականներու միջև պարապ ձեղուած տեղը:

Սեղանին վրայ դառնական գառին քով կը դրուէին նաեւ, ա) դառն խոտեր, զոր օրինակ՝ ջրկոտեմ ու ազատքեղ, իբրեւ յուշարար Իսրայելեան ժողովուրդի նշխարատեսի մէջ կրած դառնութիւններուն: Բ) բազարջ հացի նկանակներ, որոնք կը յիշեցնէին թէ Իսրայելացիք իրենց հապճեպ մեկնումին պատճառաւ ժամանակ չէին ունեցած հացի խմորուելուն սպասելու, եւ գ) համեմ մը, հազորեք կոչուած, որ զանազան պատուհներու խառնուրդ մըն էր, աղիւսագոյն, որ կը յիշեցնէր Փիտոն եւ Ռամաէս բուրգերուն չաղախը: Սեղանին վրայ երբեմն կը դրուէին նաեւ դառնական գառին հետ միասին եփուած ու օրհնուած ուրիշ միսեր:

Ընտանիքին հայրը գոհանալով Աստուծմէ՝ հազորեքին մէջ կը թաթխէր դառն խոտը, զոր կը ճաշակէին բոլոր սեղանակիցները:

3. Երրորդ բաժակը. —

Ապա երկրորդ բաժակ մը կը լեցնէին, ու ներկաներէն ամենէն պղտիկը կը խնդրէր ընտանիքի հօրմէն որ բացատրէ այս ծէսին նշանակութիւնը: Վերջինս՝ ամենայն լըջութեամբ՝ մէկիկ մէկիկ վեր կը բարձրացնէր սեղանին վրայի ուտելիքները եւ կու տար պէտք եղած բացատրութիւնները — Գառը զինուած էր ողորդելու համար աստուածային բարկութիւնը ու յիշեցնելու համար մահուան հրեշտակին անցքը Իսրայելացւոց տուններուն վրայէն, առանց սակայն պատժելու զանոնք (Պատկ կը նշանակէ «անցք»): Բազարջը՝ վիշտի կամ տրտաւոյցի հացը՝ կերուած փախուստի ժամանակ, եւ դառն խոտերը՝ յիշեցնող եզրկապական տաժանագին ծառայութիւնը: «Այս հրաշքներուն համար է որ, կ'ըսէր ան, պէտք է օրհնենք եւ փառաւորենք զԱստուած որ մեր արցունքը ուրախութեան փոխեց ու խաւարը լոյսի վերածեց: Անոր միայն երգենք Ալեկուիս»: Այն ատեն բոլոր սեղանակիցները կը հնչեցնէին Հալլէլի երգու առաջին Սաղմոսները (ծժԿ-ծժԴ), որ կը սկսին «Հալլէլու — Եահ = Օրհնեցէք Եհովան» բառերով ու կը հռչակեն ճշմարիտ Աստուծոյ զօրութիւնը ու այն սքանչելիքները, զորս ցոյց տուաւ Եզրկապոսէն իրենց մեկնելու ատեն:

Այս սաղմոսերգութեան պահուն կը խմէին երկրորդ բաժակը: Ապա ընտանիքի հայրը կը բեկանէր եւ կ'օրհնէր ու կը բաժնէր բազարջը, տառապանքի հացը, որմէ ամէնքը մէյմէկ պատառ կ'ուտէին, դառն խոտերով փաթթելէ ու հազորեքին մէջ թաթխելէ յետոյ: Զատնական Ընթրիքի այս պահուն էր որ Յիսուս բեկանեց հացը ու բաժաւ. «Առէք, կերէք, այս է մարմին իմ, որ վասն ձեր եւ բազմաց բաշխի, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեզաց»:

4. Երրորդ բաժակը. —

Ընտանիքի հայրը ապա երրորդ բաժակ մը կը լեցնէր, «օրհնութեան կամ գոհութեան բաժակը»: Այս էր զոր Յիսուս իր աստուածային արիւնին փոխարկեց ըսելով. «Արէք ի սմանէ ամենեքեան, այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի, որ վասն ձեր եւ բազմաց հեղանի, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեզաց»:

Այս երրորդ բաժակը խմած ատենին կ'երգէին Հալլէլի վերջին Սաղմոսները, «Մի՛ մեղ, Տէր, մի՛ մեղ, այլ անուան քում տուր զփառս: ... Օրհնեցէք զՏէր ամենայն ազինք, զովեցէք զնա ամենայն ժողովուրդք: Զօրացի ողորմութիւն նորա ի վերայ մեր, եւ ճշմարտութիւն Տեառն մընտացէ յաւիտեան. Ալէլուիա»:

Զորրորդ բաժակ մըն ալ, որ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէր եւ որմէ մէյմէկ ումպ միայն կը խմէին, ցոյց կու տար ընթրիքին աւարտիլը: Բազմականներու փափաքին վրայ կ'արկի էր հինգերորդ բաժակ մըն ալ աւելցնել, պայմանաւ որ սեղանը վերջանար մեծ Հալլէլի՝ այսինքն ձի—ձիէ Սաղմոսներու երգեցողութեամբ:

Հայացուց՝ Մ. Ե. Ն.

ԽՈՐՀԱՆՈՒՐԴ ԵՒ ԽՈՍՏԻ

Բարոյակաճ գեղեցկութիւնն է միայն որ կարող է մեծ, խորունկ եւ անկեղծ սիր մը ներշնչել:

*

Իմաստութիւնն ու սիրը, հասկացողութիւնն ու կասկը, անսւ սցն ճիւղերակաճ գեղացոյն ոյժերը, որոնց առջեւ յաջողութեան դռները կը բացուին: